

Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1
Olympiáda v českém jazyce, 40. ročník, 2013/2014 – krajské kolo

I. kategorie

Počet bodů:

Jméno: Škola:

Přečtěte si následující text, z něhož vycházejí úlohy 1–5:

Pila přeřala osu kmene, strom zneklidněl. Zvedl se vítr a prudce vrazil do větví. Smrk, ač šlachy i kosti přerézané, ač srdce puklé, brání se pádu a nechce se položit. Koruna uchvácená větrem táhne strom, táhne jej ze směru určeného pádu. Grimm usměřňující pád smrku byl sražen k zemi, Berka dal povel Bláhovi a oba prudce trhli pilou.

(podle J. a M. Tomanových; upraveno)

1. a) Vypište z textu pojmenování označující strom a jeho části, která jsou

i. ustálená (běžně užívaná):

ii. básnická:

b) Z bodu i. vyberte dvě pojmenování a napište k nim po jednom básnickém pojmenování tak, aby bylo jiné než v bodě ii.

2. a) Stručně vysvětlete, proč jsou v textu užity různé slovesné časy.

b) V úryvku můžeme pozorovat určitý vztah mezi užitým videm a časem slovesa. Napište, jaký tento vztah je.

3. Následující věty náležitě doplňte.

Vzor: Příslovce *prudce* bylo odvozeno od **přídavného jména prudký**.

a) Přídavné jméno *uchvácený* bylo odvozeno od slovesa _____ a to bylo odvozeno od dnes velmi řídky užívaného slovesa _____.

b) Přídavné jméno *usměřňující* bylo odvozeno od slovesa _____ a to bylo odvozeno od slovesa _____ a to nebylo odvozeno od slovesa, ale od _____.

4. a) Stručně charakterizujte významový rozdíl mezi slovesy *zneklidnět* a *zneklidnit*:

b) Užijte tato slovesa v libovolném tvaru ve větách nebo slovních spojeních tak, aby byl patrný významový rozdíl mezi nimi.

c) Ke každému ze sloves uveďte dvě slova (nebo slovní spojení) podobného významu:

zneklidnit –

zneklidnět –

5. Následující tvrzení se týkají spisovné **výslovnosti** daných slov. Pokud je dané tvrzení pravdivé, napište k němu *ano*. Pokud pravdivé není, napište *ne* a vysvětlete, proč není.

i. Ve slově *uchvácená* se vyskytují dvě hlásky *á*, jinak se žádná hláska neopakuje.

ii. Ve slově *zneklidněl* se opakuje právě jedna souhláska a právě jedna samohláska.

iii. Ve slově *usměřňující* se opakují přesně dvě hlásky.

6. *Jednou mi vyčetli, že jsem nebyl na **poslední** schůzi. Řekl jsem, že kdybych věděl, že je opravdu **poslední**, přišel bych i s transparentem. Od té doby jsem nezaměstnaný.*

(podle M. Šimka a J. Grossmanna; upraveno)

a) Vymezte význam slova *poslední* v první větě.

b) Vymezte význam slova *poslední* v druhém souvětí.

c) Určete mluvnické kategorie slovesného tvaru *kdybych věděl*.

d) Změňte slovesné tvary *kdybych věděl* a *přišel bych* tak, aby bylo i bez kontextu jasné, že dané děje už nemohou proběhnout.

Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1

Olympiáda v českém jazyce, 40. ročník, 2013/2014 – krajské kolo
I. kategorie

Slohový úkol

Když ucítím tuhle vůni...

Zpracujte téma libovolnou formou a zadanou větu použijte v textu, a to např. jako nadpis,
v přímé řeči postavy nebo v závěru.
Doporučená délka 20–25 řádek.

Krajské kolo OČJ 2013/2014 – 40. ročník – I. kategorie – řešení:

1. a) i. *smrk, strom, kmen, větve, koruna*;
ii. *šlachy, kosti, srdce*.
b) Příklady řešení: *ruce, paže, vlasy, prsty* (,větve‘ apod.); *páteř, tělo* (,kmen‘); *hlava* (,koruna‘).

Bodování: a) za uvedení všech pojmenování v bodu i. – 1 bod,
za uvedení všech pojmenování v bodu ii. – 1 bod,
b) za uvedení dvou vhodných pojmenování – 1 bod.

Celkem tedy maximálně **3 body**.

2. a) Příklady řešení: Ačkoli se příběh odehrává v minulosti, je užit i přítomný čas, aby se vyprávění zdramatizovalo / aby se zpřítomnily líčené události / aby se zvýšila dynamičnost textu.

b) Všechna dokonavá slovesa jsou v minulém čase a všechna nedokonavá slovesa jsou v přítomném čase.

Bodování: a) za výstižné vysvětlení – 1 bod;
b) za správné řešení – 2 body.

Celkem tedy maximálně **3 body**.

3. a) *uchvátit; chvátit*

b) *usměřňovat; usměrnit*; podstatného jména *směr* (uznávejte i: přídavného jména *směrný*)

Bodování: a) za správné řešení – 1 bod;
b) za správné řešení – 1 bod.

Celkem tedy maximálně **2 body**.

4. a) Příklad vysvětlení: Při užití slovesa *zneklidnět* bude zneklidněn podmět věty, u slovesa *zneklidnit* (v činném rodě) předmět tohoto slovesa.

b) Příklad řešení: *Dav zneklidněl*. (Uznávejte i *strom zneklidněl* z textu.) – *Řečník zneklidnil dav*.

c) Příklady řešení: *zneklidnit – znervóznit, uvést do rozpaků, znepokojit, rozčílit*
zneklidnět – znervóznět, stát se neklidným, znepokojit se, rozčílit se

Bodování: a) za výstižné vysvětlení – 1 bod;
b) za vhodné příklady – 1 bod;
c) za vhodná synonyma obou sloves – 2 body,
za vhodné synonymum jednoho slovesa – 1 bod.

Celkem tedy maximálně **4 body**.

5. i. *ano*;

ii. *ano* (jedná se o hlásky *l* a *e* – tuto odpověď nevyžadujte);

iii. *ne* – opakují se 3 hlásky, a to *u, í* a *ň/j* (při výslovnosti [usmňerňující] se opakuje hláska *ň*; při výslovnosti [usmjerňující], uznávané zejména ve starších příručkách za spisovnou, se opakuje hláska *j* – toto vysvětlení nevyžadujte);

Bodování: za 3 správné odpovědi – 3 body,
za 2 správné odpovědi – 2 body,
za 1 správnou odpověď – 1 bod.

Maximálně tedy **3 body**.

6. a) příklad vysvětlení: bezprostředně předcházející, předešlý, minulý;

b) příklad vysvětlení: jsoucí v pořadí na konci; ten, za kterým už nic nenásleduje;

c) 1. os., č. j., zp. podmiň. přít. (nikoliv přítomný čas), rod činný, vid nedok., jm. rod muž. (živ.)

Poznámka: Určení třídy a vzoru nevyžadujte, protože nejde o mluvnické kategorie (avšak nepenalizujte je).

d) *kdybych byl (býval) věděl, byl bych (býval) přišel.*

- Bodování:** a) za vhodné vymezení významu – 1 bod;
b) za vhodné vymezení významu – 1 bod;
c) za správné určení všech kategorií – 2 body,
při drobných nedostatcích – 1 bod;
d) za správné tvary – 1 bod.

Celkem tedy maximálně **5 bodů**.

Celkem tedy maximálně **20 bodů**.

7. Slohový úkol: Hodnoťte dodržení tématu, plynulost a návaznost textu, vhodný výběr lexikálních prostředků i větnou stavbu. Přihlížejte i k tvaroslovné a pravopisné správnosti.
Bodování: 0–10 bodů. Využijte celého bodového rozpětí.